

УДК 338.2

Венжега Д.І.

здобувач кафедри економіки підприємства, фінансів
та фінансово-економічної безпеки
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

STRATEGIC DIRECTIONS OF INCREASE OF STATE REGULATION EFFICIENCY OF UKRAINIAN INDUSTRIAL PRODUCTION

АНОТАЦІЯ

У статті розроблено діагностичний підхід прийняття адміністративних рішень в рамках державного регулювання промислового виробництва України з урахуванням відповідності результатів управління критеріям оптимальності у соціальній, інноваційній, інвестиційній, фінансовій та виробничій сферах. Автор запропонував основні стратегічні напрями підвищення ефективності державного регулювання промисловості України.

Ключові слова: критерій, ефективність, державне регулювання, промислове виробництво, стратегічний напрям.

АННОТАЦИЯ

В статье разработан диагностический подход принятия административных решений в рамках государственного регулирования промышленного производства Украины с учетом соответствия результатов управления критериям оптимальности в социальной, инновационной, инвестиционной, финансовой и производственной сферах. Автор предлагает основные стратегические направления для повышения эффективности государственного регулирования промышленности Украины.

Ключевые слова: критерий, эффективность, государственное регулирование, промышленное производство, стратегическое направление.

ANNOTATION

The author has developed a diagnostic approach to administrative decisions under the state regulation of industrial production in Ukraine in the article. This approach takes into account the results of the control matching of optimality criteria in the social, innovation, investment, financial and industrial spheres. The author suggested the main strategic directions of increase of state regulation efficiency of Ukrainian industrial production.

Keywords: criterion, efficiency, state regulation, industrial production, strategic direction.

Постановка проблеми. Ефективність державного регулювання як сукупність наслідків прийнятих управлінських рішень на рівні центральних та муніципальних органів державної влади, що реалізують регуляторну політику, можна вважати кінцевим результатом задоволення потреб (вимог) суспільства з урахуванням легітимності та законності, в умовах обмеженості ресурсів, що реалізується з метою досягнення стратегічних цілей державного управління. Ефективність державного регулювання промислового виробництва України є результатом вирішення проблем та прийняття рішень щодо подальшого розвитку галузей промисловості у всіх сферах діяльності в рамках чинного законодавства, повноважень і компетентності державних органів влади на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях, в умовах обмеженості ресурсів, невизначеності та

конфліктності економічних інтересів, що досягається у процесі реалізації стратегічних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і прикладним аспектам державного регулювання економіки присвячено фундаментальні наукові праці зарубіжних учених, таких як Н. Барр (Nicholas Barr) [1], Дж. Майон (Giandomenico Majone), Дж. Штігліц (Joseph E. Stiglitz) [3; 4], а також вітчизняних: Ж. Анпілогова [5], М. Каплієнко [6], О. Кондрашов [7], П. Кухта [8] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поза увагою науковців залишається процес формування стратегічних напрямів забезпечення ефективності державного регулювання промислового виробництва України.

Постановка завдання. Головною метою статті є розробка стратегічних напрямів підвищення ефективності державного регулювання промислового виробництва України з урахуванням критеріїв у соціальній, інноваційній, інвестиційній, фінансовій та виробничій сферах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи про ефективність, слід детальніше вивчити поняття «критерій ефективності». Критерій ефективності державного регулювання промислового виробництва України має містити ключову ознаку або групу ознак, на основі яких оцінюється рівень ефективності прийнятих рішень щодо державного регулювання.

В умовах невизначеності та конфліктності економічних інтересів суб'єктів ринку, забезпечення інтересів держави реалізується шляхом здійснення державної регуляторної політики. У ході розгляду окремих теоретичних аспектів ефективності державного регулювання промислового виробництва України проблема розроблення критерію ефективності залишилася не вирішеною. Аналізуючи ефективність державного регулювання промислового виробництва України з погляду держави, варто зазначити, що його критерієм ефективності може бути критерій максимізації обсягів випуску продукції промисловості в умовах конкурентного ринку. При цьому забезпечення позитивної динаміки до зростання обсягу випуску промислової продукції врешті спричинить зростання обсягу

ВВП (внесок промисловості у продукування валової доданої вартості складає близько 20%).

Визначивши загальний критерій ефективності державного регулювання промислового виробництва України, необхідно сформулювати стратегічні напрями забезпечення його ефективності. Процес формування стратегічних напрямів доцільно розпочати з визначення ключових сфер державного регулювання та критеріїв ефективності для кожної з них. Узагальнюючим критерієм ефективності державного регулювання промислового виробництва України, який відображає сферу виробництва, автор пропонує максимізацію випуску промислової продукції. Решта сфер, на які має бути спрямоване державне регулювання промислового виробництва, та їх критеріїв ефективності потрібно визначити. Автор вважає, що державне регулювання промислового виробництва має здійснюватися в таких основних сферах: соціальній, інноваційній, інвестиційній, фінансовій, виробничій. Основні інструменти державного регулювання названих сфер зображено на рисунку 1.

З даних, наведених на рисунку 1, помітно, що для державного регулювання у ключових сферах промислового виробництва виокремлено специфічні інструменти, використання у підсумку забезпечить ефективність функціонування цих сфер, а сумарним ефектом виробничої сфери буде зростання обсягу випуску промислової продукції (товарів, робіт, послуг). Для визначення критеріїв ефективності державного регулювання промислового виробництва необхідно визначити показники-індикатори, забезпечення динаміки яких і буде критерієм оптимальності (або ефективності). Наприклад,

критерієм ефективності державного регулювання грошової маси в обігу буде максимізація (тобто підвищення) курсу національної грошової одиниці.

Для формування критеріїв ефективності державного регулювання промислового виробництва у кожній сфері (рис. 1) було взято декілька показників і оцінено їх кореляційний зв'язок з основним показником виробничої сфери – випуском промислової продукції. У підсумку обрано 2 показника, що найбільше взаємодіяли з обсягом випуску промислової продукції. Перейдемо до детального аналізу впливу індикаторів ключових сфер державного регулювання промислового виробництва на індикатор виробничої сфери та формування критеріїв ефективності (оптимальності).

На рисунку 2 графічно відображено вплив чисельності зайнятих працівників (у середньому на одне промислове підприємство) на обсяг випуску продукції промисловості.

Слід зазначити, що на рисунку 2 побудовано графік степеневі функції у зв'язку з тим, що коефіцієнт детермінації, за яким визначається достовірність кореляційного зв'язку, R^2 є найбільшим з-поміж решти можливих моделей (наприклад, лінійної, експоненційної, поліноміальної, логарифмічної). Цього принципу ми дотримуватимемося при визначенні решти критеріїв ефективності державного регулювання промислового виробництва України. Як бачимо на рисунку 3, між середньорічною чисельністю зайнятих працівників на одному промисловому підприємстві та обсягом випуску промислової продукції наявний достовірний обернений кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,77$). При цьому збільшення чисельності на 1% може призвести

Рис. 1. Класифікація інструментів державного регулювання промислового виробництва у ключових сферах

Джерело: авторська розробка

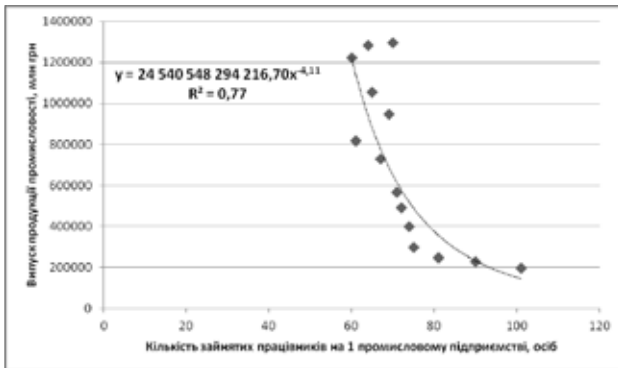

Рис. 2. Вплив кількості зайнятих працівників (у середньому на одне промислове підприємство) на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9]

до зменшення обсягу випуску промислової продукції на 4,1%. Отже, для досягнення ефективності державного регулювання соціальної сфери необхідно забезпечити скорочення питомої чисельності зайнятих працівників на одному промисловому підприємстві. Тоді критерієм ефективності за показником-індикатором кількості зайнятих працівників (у середньому на одне промислове підприємство) буде критерій мінімуму.

На рисунку 3 зведемо результати графічного моделювання зв'язку між середньомісячною заробітною платою та випуском промислової продукції.

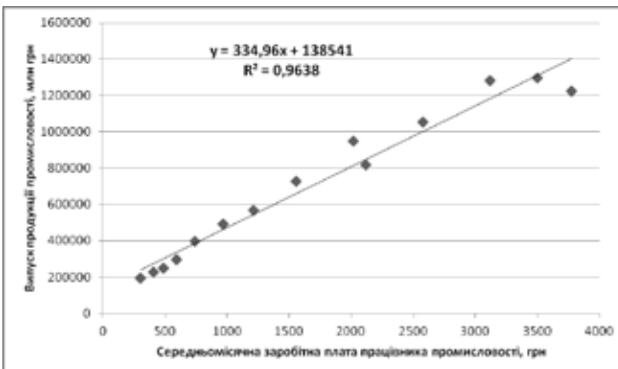

Рис. 3. Вплив середньомісячної заробітної плати одного працівника промисловості на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9]

Із даних рисунка 3 помітно, що між середньомісячною заробітною платою одного працівника промисловості та обсягом випуску промислової продукції наявний достовірний прямий кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,96$). При цьому збільшення середньомісячної заробітної плати одного працівника на 1 грн може призвести до збільшення обсягу випуску промислової продукції на 335 млн грн. Отже, для досягнення

ефективності державного управління у соціальній сфері необхідно забезпечити зростання середньомісячної заробітної плати одного працівника промисловості. Тоді критерієм ефективності за показником-індикатором середньомісячної заробітної плати одного працівника промисловості буде критерій максимуму.

Перейдемо до визначення критеріїв ефективності у сфері регулювання промислової інноваційної діяльності. На рисунку 4 зведемо графік степеневу функцію кореляційного зв'язку між річною вартістю введених в дію основних засобів промисловості та річним обсягом випуску продукції промисловості.

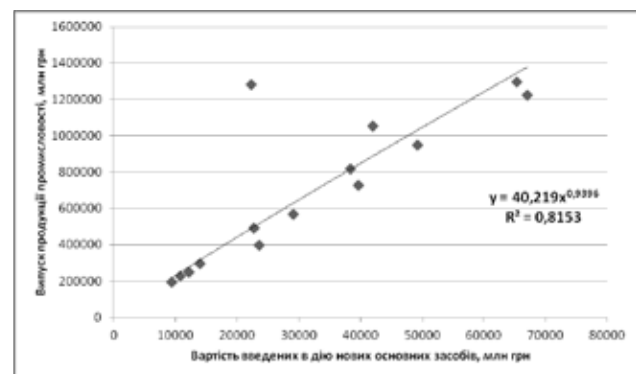

Рис. 4. Вплив вартості нових основних засобів промисловості на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9]

Як бачимо з рисунка 4, між вартістю нових основних засобів промисловості та обсягом випуску промислової продукції наявний достовірний прямий кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,82$). При цьому збільшення вартості нових основних засобів на 1% може призвести до зменшення обсягу випуску промислової продукції на 0,94%. Тому для досягнення ефективності державного регулювання промислової інноваційної діяльності необхідно забезпечити збільшення вартості нових основних засобів. Тоді критерієм ефективності за показником-індикатором вартості нових основних засобів промисловості буде критерій максимуму.

Наступним індикатором ефективності є обсяг витрат промисловості на інноваційну діяльність (рис. 5).

З даних рисунку 5 помітно, що між обсягом витрат промисловості на інноваційну діяльність та обсягом випуску промислової продукції наявний достовірний прямий кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,92$). При цьому збільшення витрат на інноваційну діяльність на 1 млн грн може призвести до збільшення обсягу випуску промислової продукції на 147 млн грн. Отже, для досягнення ефективності державного регулювання промислової інноваційної діяльності необхідно забезпечити зростання обсягу інноваційних витрат промисловості. Тоді критерієм ефектив-

ності за показником-індикатором обсягу витрат промисловості на інноваційну діяльність буде критерій максимуму.

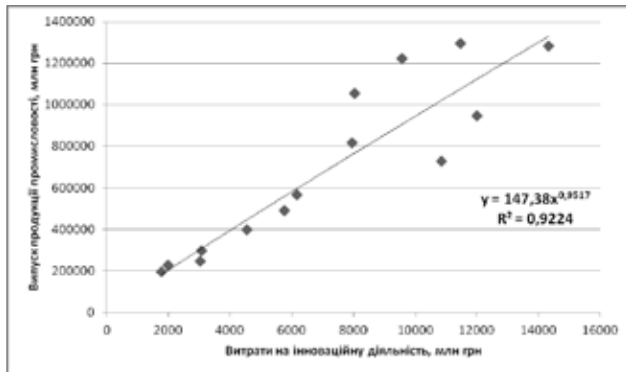

Рис. 5. Вплив витрат промисловості на інноваційну діяльність на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9]

Зобразимо графік залежності випуску промислової продукції та обсягом капітальних інвестицій у промисловість (рис. 6).

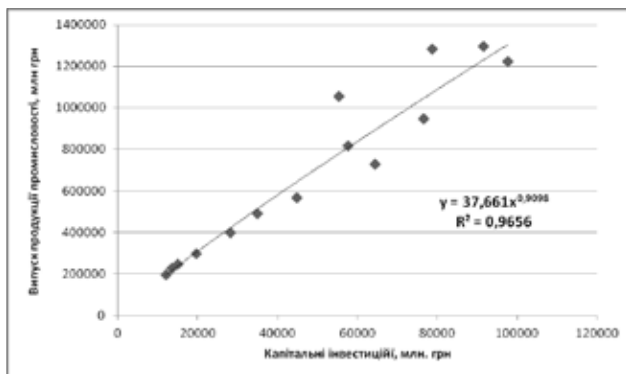

Рис. 6. Вплив обсягу капітальних інвестицій у промисловість на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9]

Як бачимо з даних рисунка 6, між обсягом капітальних інвестицій у промисловість та обсягом випуску промислової продукції наявний достовірний прямий кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,97$). При цьому збільшення обсягу капітальних інвестицій у промисловість на 1% може призвести до збільшення обсягу випуску промислової продукції на 0,91%. Отже, для досягнення ефективності державного регулювання промислової інвестиційної діяльності необхідно забезпечити зростання обсягу капітальних інвестицій у промисловість. Тоді критерієм ефективності за показником-індикатором обсягу капітальних інвестицій у промисловість буде критерій максимуму.

Вплив на промислове виробництво наступного індикатора ефективності державного регу-

лювання інвестиційної діяльності відображає рисунок 7.

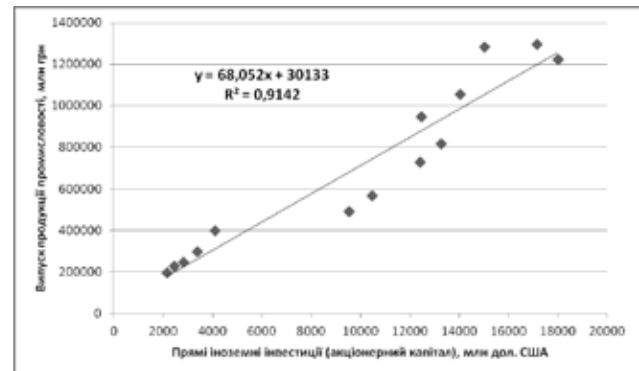

Рис. 7. Вплив прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9]

З даних рисунка 7 помітно, що між обсягом прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) та обсягом випуску промислової продукції наявний достовірний прямий кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,91$). При цьому збільшення прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 млн дол. США може призвести до збільшення обсягу випуску промислової продукції на 68 млн грн. Тому для досягнення ефективності державного регулювання промислової інвестиційної діяльності необхідно забезпечити ширше залучення обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Тоді критерієм ефективності за показником-індикатором обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) буде критерій максимуму.

Індикаторами ефективності державного регулювання промислової фінансової діяльності визначено обсяг чистого прибутку промислових підприємств (рис. 8) та ставка податку на прибуток підприємств (рис. 9).

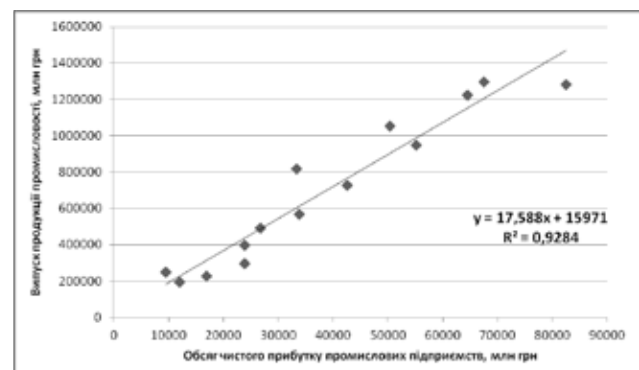

Рис. 8. Вплив обсягу чистого прибутку промислових підприємств на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9]

Як бачимо з рисунка 8, між обсягом чистого прибутку промислових підприємств та обсягом випуску промислової продукції наявний достовірний прямий кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,93$). При цьому збільшення чистого прибутку промислових підприємств на 1 млн грн може призвести до збільшення обсягу випуску промислової продукції на 17,6 млн грн. Тому для забезпечення ефективності державного регулювання фінансової діяльності у промисловості необхідно сприяти зростанню чистого прибутку промислових підприємств. Тоді критерієм ефективності за показником-індикатором обсягу чистого прибутку промислових підприємств буде критерій максимуму.

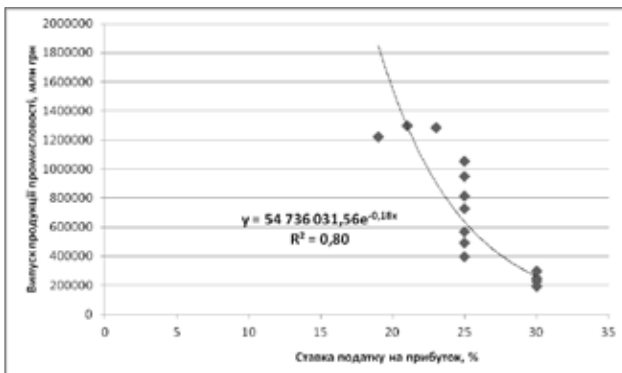

Рис. 9. Вплив ставки податку на прибуток на обсяг випуску продукції промисловості у 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними, наведеними у [9; 10]

Як видно з даних, наведених на рисунку 9, між ставкою податку на прибуток підприємств та обсягом випуску промислової продукції

наявний достовірний обернений кореляційний зв'язок ($R^2 = 0,8$). При цьому зростання ставки податку на прибуток на 1% може призвести до зменшення обсягу випуску промислової продукції на 0,2%. Отже, для досягнення ефективності державного регулювання фінансової сфери необхідно забезпечити зниження ставки податку на прибуток підприємств. Тоді критерієм ефективності за показником-індикатором ставки податку на прибуток підприємств буде критерій мінімуму.

Отже, результати дослідження критеріїв ефективності державного регулювання промислового виробництва України (див. рис. 3–10), одержані за період 2000–2013 рр., дають змогу сформулювати основні стратегічні напрями забезпечення ефективності державного регулювання промислового виробництва (табл. 1).

Як бачимо з таблиці 1, стратегічне забезпечення ефективності державного регулювання промислового виробництва потребує реалізації промислових стратегічних цілей, зокрема створення умов для розширення впливу малого і середнього бізнесу на розвиток промислового виробництва; забезпечення збільшення частки витрат на оплату праці у структурі собівартості промислової продукції; модернізація промисловості на засадах інноваційності та відповідності технологічному прогресу; створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом подолання корупції; детінізація промислового виробництва; забезпечення лібералізації оподаткування промислових підприємств тощо.

За результатами проведеного дослідження побудуємо структурно-логічну схему (рис. 10).

На рисунку 10 автор запропонував структурно-логічну схему забезпечення ефективності

Таблиця 1

Стратегічні напрями забезпечення ефективності державного регулювання промислового виробництва

Сфера державного регулювання	Стратегічний напрям забезпечення ефективності державного регулювання
Соціальна сфера промисловості	1. Зменшення середньої питомої чисельності зайнятих працівників на одному підприємстві шляхом всебічного сприяння розвитку малого і середнього бізнесу у промисловості. 2. Забезпечення зростання рівня добробуту працівників промисловості шляхом збільшення питомої ваги витрат на оплату праці у структурі собівартості промислової продукції.
Промислова інноваційна діяльність	1. Регулювання процесів модернізації промислового виробництва шляхом реалізації державних програм лізингу, компенсації частини процентів за кредитами на купівлю основних засобів тощо. 2. Всебічне сприяння розвитку промислової інноваційної діяльності, впровадження енергозощадливих технологій, використання альтернативних видів енергії, захист авторських прав на винаходи тощо.
Промислова інвестиційна діяльність	1. Створення сприятливого інвестиційного клімату, кластеризація промисловості, антикорупційне регулювання, амністія тіньових промислових капіталів. 2. Посилення контролю за незаконним вивезенням капіталу та розробка механізмів його повернення; антимонопольне регулювання та створення умов для розвитку конкурентного середовища у галузях промислового виробництва.
Промислова фінансова діяльність	1. Лібералізація оподаткування для малого та середнього бізнесу; скорочення ставки податку на прибуток та ставки ПДВ. 2. Сприяння реструктуризації заборгованості збиткових промислових підприємств, спрощення законодавства щодо фінансової санації та процедури банкрутства, створення промислових вільних економічних зон.

Джерело: авторська розробка

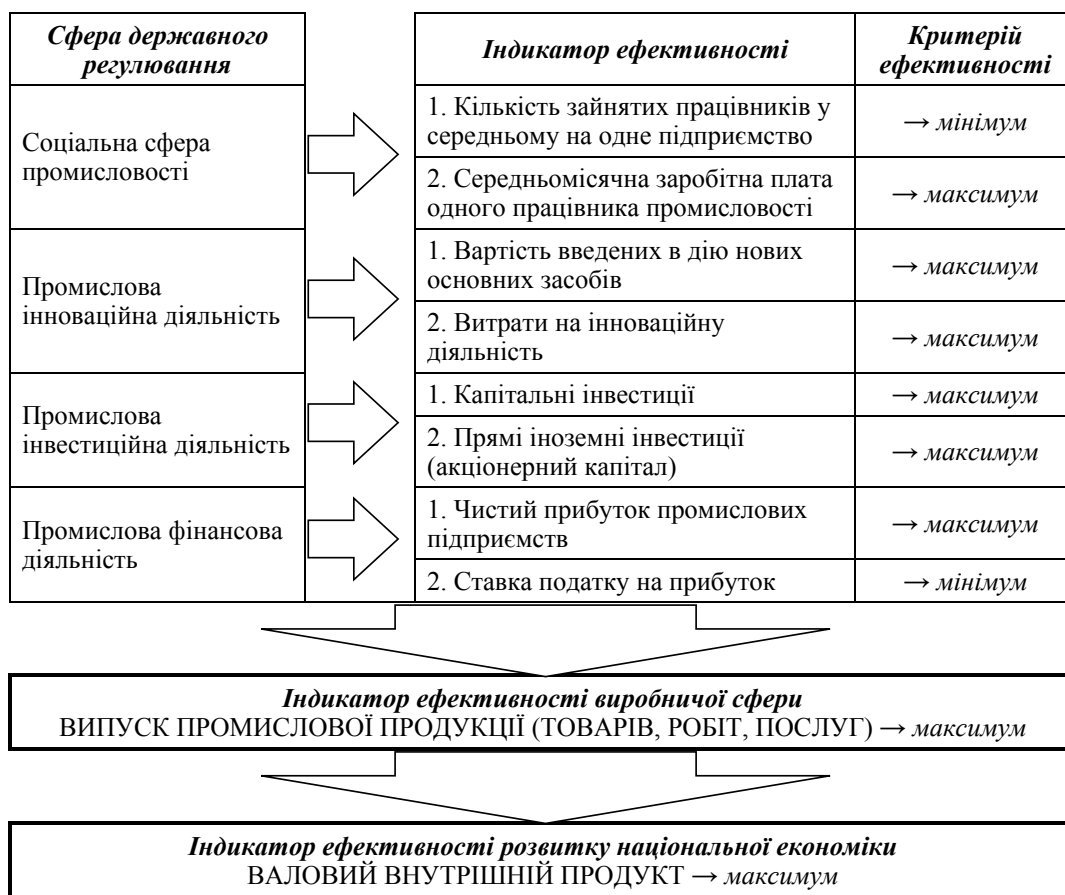

Рис. 10. Структурно-логічна схема забезпечення ефективності державного регулювання промислового виробництва

Джерело: авторська розробка

державного регулювання промислового виробництва з урахуванням критеріїв оптимальності соціальної, інноваційної, інвестиційної, фінансової сфер державного регулювання, відобразивши їх сукупний вплив на виробничу сферу. Згідно із запропонованою системою, прийняте рішення в рамках державного регулювання промислового виробництва буде ефективним, якщо в результаті його реалізації зростуть середньорічна зарплата працівника промисловості, вартість введених в дію основних засобів, витрати на інноваційну діяльність, капітальні інвестиції, прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал), чистий прибуток промислових підприємств, а також зменшиться кількість зайнятих працівників на одне підприємство промисловості та буде знижено ставку податку на прибуток підприємств. Виконання цих умов забезпечить зростання випуску промислової продукції (товарів, робіт, послуг), а в результаті – збільшення обсягу ВВП.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, автор розробив систему забезпечення ефективності державного регулювання промислового виробництва, що базується на оцінці відповідності одержаних результатів критеріям оптимальності відповідних показників-індикаторів у соціальній сфері,

інноваційній, інвестиційній, фінансовій та виробничій сферах, що дозволило сформулювати стратегічні цілі розвитку промисловості. Іншим важливим напрямом, який буде реалізовано у подальших дослідженнях автора, стане багатофакторне економіко-математичне моделювання впливу динаміки промислового виробництва на стан національної економіки України. Побудова такої моделі дасть змогу врахувати критерії ефективності державного регулювання промислового виробництва у макроекономічному прогнозуванні розвитку національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Barr, N., 1992. Economic Theory and the Welfare State. Journal of Economic Literature, 30(02), pp. 741–803.
2. Majone, G., 1997 (May). From the Positive to the Regulatory State: Causes and Consequences of Changes in the Mode of Governance. Journal of Public Policy, 17(02), pp. 139–167.
3. Dasgupta, P., Stiglitz, J., 1980. Industrial Structure and the Nature of Innovative Activity. The Economic Journal, 90(358), pp. 266–293.
4. Stiglitz, J., 1975. The Theory of “Screening”, Education, and the Distribution of Income. The American Economic Review, 65(3), pp. 283–300.
5. Анпілогова Ж.Д. Стан та перспективи державного регу-

- лювання сталого розвитку промисловості [Електронний ресурс] / Ж.Д. Ангілогова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 3. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=620>.
6. Каплієнко М.В. Формування важелів державного регулювання економіки з урахуванням впливу учасників промислового виробництва / М.В. Каплієнко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 3. – С. 5–10.
 7. Кондрашов О.М. Державне регулювання і місцеве самоврядування в умовах реалізації промислово-інвестиційної політики / О.М. Кондрашов // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 11. – С. 17–19.
 8. Кухта П.В. Напрями вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств / П.В. Кухта // Бізнес Інформ. – 2012. – № 11. – С. 55–58.
 9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
 10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.